

GHEORGHE COZORICI

Amza Pellea, Constantin Rauțchi, Silvia Popovici, acum Gheorghe Cozorici... Din „promoția lor”, a anului 1956, marcând o dată în viața contemporană a teatrului nostru, ei sunt hărăziți memoriei și documentului mult prea devreme.

Pe scena Naționalului craiovean s-au impus de la primele roluri, în spectacole de referință pentru biografiile lor; mai presus de toate, *Hamlet* (1958). Cozorici – cel mai tânăr Hamlet din istoria teatrului românesc, la 25 de ani –, Silvia Popovici (Ofelia), Amza Pellea (Horațiu), C. Rauțchi (Întâiul actor)...

Cel mai greu rol din teatrul lumii a hotărât viața sub reflectoare a lui Ghiță Cozorici. S-a cristalizat un stil de interpretare, o disciplină a vocii și a gestului, făptura s-a înnobilit prin eleganță și expresivitate. Tânărul muncitor de la Uzinele „Vulcan”, școlit în Institutul de Teatru de marea profesoară și actriță Aura Buzescu, se vădea a fi un domn în fibra sa intimă, un creator cum intelectualitatea românească a primit adesea din straturile sărace ale societății.

Din 1959 și până la începutul acestei stagiuni, Gheorghe Cozorici a fost actorul Teatrului Național din București, reprezentativ, în raza istoriei, pentru tradiția așezământului. S-a cultivat intens, era laborios și discret. Pentru el, teatrul însemna „arta cuvântului”, cuvântul spiritualizat, vibrant în rostire limpede, cu inflexiuni poetice. Dintre multele lui biruințe pe

prima scenă a țării, Becket din piesa omonimă a lui Anouilh (Regele fiind Damian Crășmaru) l-a înfățișat pe actor într-o dramă a creației emblematică pentru profilul său spiritual. Celebrul personaj, purificat moral o dată cu ascensiunea în ierarhia clericală, devenea un ascet al onoarei, un cenzor al istoriei, o autoritate supremă reprezentând justiția divină, și pentru care sacrificiul era har și mântuire.

„Revelația” Cozorici în această partitură a grăbit comparația cu Richard Burton, interpretul rolului în film, comparație deloc defavorabilă românului.

Fie că interpreta oameni ai zilelor noastre sau figuri istorice (după George Calboreanu, el ni l-a înfățișat pe Ștefan cel Mare în noblețea legendară a cronicii), Cozorici degaja o coplesitoare umanitate, un firesc al relațiilor care nu era doar al talentului actoricesc; el se întemeia pe o atentă observație și analiză a vieții.

Nu vorbea despre lecturile lui, despre sfâșierile lui lăuntrice, despre chinul creației, dar simțea că acest actor cutează să-și pună marile întrebări ale spiritului atunci când recita marea poezie a lumii. S-a stins un interpret de geniu al versului.

Luceafărul eminescian, în talmăcirea sa, rămâne un document sonor cu valoare de exegeză. Actorul comunica sensurile filosofice ale poemului, nu relatea, cu efect, astrala poveste. Cât este omenește cu puțință, trăia recea însingurare a celui fără de moarte, oficia un ritual inițiativ pentru ființa noastră pieritoare, însetată de absolut. Mulți au memorat poemul, dar vocea **Luceafărului** este cea a lui Cozorici.

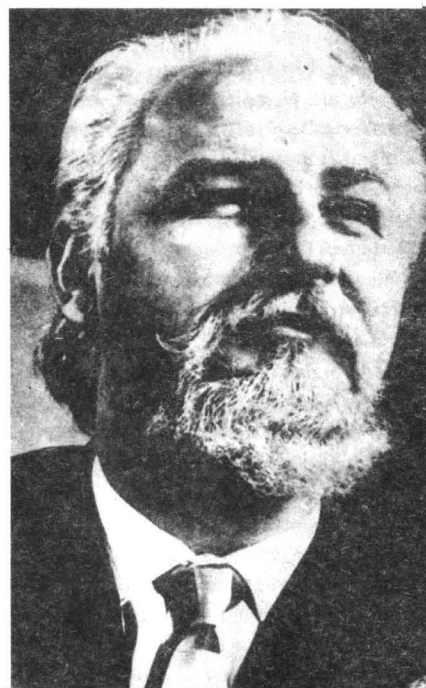
Ca un cântec de lebedă, ultimul său rol a fost Firs din *Livada de vișini* de Cehov. Împovărat de boală, bătrânul slujitor din piesă îi supraveghea pe toți, îi îngrijea pe toți, îi iubea pe toți... Rar actor în teatrul nostru mai bun, mai cald, mai înțelept și înțelegător camarad. Ne învăluia pe toți cu gingășia sufletului său, cu ceremonia de mare senior a comportamentului, cu o prezență care a dat măsura unui om între oameni.

IONUȚ NICULESCU

TEOFIL VÂLCU

Mă întreb, bântuit de tot felul de gânduri, de ce oare năpasta s-o fi înverșunând iar și iarăși asupra Casei lui Alecsandri. Ce duh rău nu are odihnă până nu lovește pe unul sau altul dintre cei mai buni? În acest timp zăbatic, resimțim astfel de arbitrarități cu atât mai dureros.

Iată, acum a pogorît cortina peste cel ce a fost – și va rămâne – maestrul Teofil Vâlcu. Ultimii ani, marcați de accidentul cerebral produs în plin spectacol, nefericitul accident care i-a răpit vederea, au însemnat, pentru bărbatul viguros care era, zile și nopți de frământări, de zbucium lăuntric și, deopotrivă, de nădăjduiri. Nu se refugiasse în suveniruri – și avea, fără doar și poate, un berechet de amintiri dintr-o carieră

fastuoasă, ce părea să fie privilegiul unui răsfățat al sorții. Nu se zăvorîse în deprimarea sumbră, care pune un zid între eul canonic de anevdoințe și lumea din jur, despre care niciodată nu putem ști cât înțelege cu adevărat din suferința aproapelui.

Dimpotrivă. Își făcea proiecte. În **Oedip la Colona** ar fi dorit probabil să-și întrupeze și pătimirile și, într-o nebuloasă de lumină, speranța. Nu putea trăi în afara scenei. Pentru o natură gâlgând de seve, cum a fost aceea a lui Teofil Vâlcu, să vegeteze în claustrarea unei silite însingurări era cea mai cumplită osândă. Cei care încă mai vin la teatru l-au putut vedea jucând, până în primăvară, în înțeleptul, sarcasticul Aristofan, din piesa **Socrate** de D. Solomon și – ultima sa apariție – în crepuscularul Sorin din **Pescărușul** de Cehov. Ultimul rol, încheind un impresionant șir de izbânzi – Prometeu, Filoctet, Răzvan, Ștefan cel Mare, Henric II, Ezra Mannon, John Proctor, Galileo Galilei, Petru Rareș și altele, și altele.

Actor de forță tumultuoasă și intuiție robustă, cu o voce adâncă inconfundabilă, în care patosul urca, în modulații ample, spre timbrul unei rostiri meditative, Teofil Vâlcu domina sala printr-o maiestuoasă artă a rostirii. Avea o autoritate naturală, care dădea pondere partiturilor vibrant-soleme și de aceea părea făcut pentru a întruchipa suverani, voievozi. Dar, printr-o spectaculoasă metamorfoză, aceste senioriale declamări lăsau locul, în serile când artistul avea de jucat fie într-un vodevil, fie într-o farsă grotescă, unor evoluții de o uimitoare mobilitate. Îmi amintesc, de pildă, scilicet, creații în **Stomil**, din **Tango de Mrožek**, și în **Tatăl din Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă** de Horia Lovinescu. Era de o suplețe derutantă în acele interpretări caleidoscopice, jonglând, funambulesc, cu alte și alte fațete ale unor personaje croite din nuanțe contradictorii și din linii frânte.

Printr-o bruscă întorsătură a sorții, jocul vieții și al morții, pentru Teo Vâlcu, s-a declanșat când marele actor era în plină forță biruitoare. O clipă oarbă a unui destin brusc împăienjenit de absurd. A urmat calvarul desprinderii de cele văzute și – omul găsimu-și un reazem în credință – o înfiorată inițiere în cele nevăzute. Dramatic, adeseori, alinător, din când în când, balans... Și acum – ultima cortină.

Ce să mai adaug? Atâta doar, că, în suprafirescul nepieritoarelor esențe, păstrăm, consolatoare, șansa unui recurs. Plecând dintre noi, măriu-sa, Teofil Vâlcu, se înscăunează în neuitare. ■

ADRIAN TUCA

O personalitate aparte, în trupa Naționalului ieșean, a fost aceea a actorului Adrian Tuca. Singuratic, dar cu resurse de caldă sociabilitate, modest, însă cu un simț acut al demnității, de o onestitate fără reproș, „bunicul”, cum îi spuneau colegii, a avut în spațiul scenei o evoluție surprinzătoare. Născut la 3 februarie 1929, în comuna Siminicea (județul Suceava), și-a făcut ucenicia mai întâi la Institutul „Matei Millo” din Iași (având ca maestru pe Gică Popovici), luându-și diploma la Cluj, unde a studiat cu Ștefan Braborescu. La Teatrul Național din Iași este

angajat în 1952, pentru ca în 1953 să debuteze în **Jubileul de Cehov**, în regia lui Victor Bumbesti. Mult timp, de acum încolo, Adrian Tuca interpretează, cu o cuceritoare naturalețe, personaje de contur pitoresc, poznași cu hătre glăsuri moldovenești. Sunt roluri mici, de culoare, meșterite cu o seriozitate care nu le răpea câtuși de puțin spontaneitatea. Cei care l-au văzut pe atunci îi rețin, fără doar și poate, silueta de simpatic lungan în **Barbarosa** din **Nota zero la purtare** de Virgil Stoenescu și Octavian Sava, Ioniță din **Povestea Unirii** de Tudor Șoimar, Vulpoi din **Răzvan și Vidra** de B. P. Hasdeu, Limbă-dulce din **Despot Vodă** de Vasile Alecsandri ș.a. Între acestea, un rol precum Păcală (**Înșir' te mărăgărite** de Victor Eftimiu) îi vine, desigur, ca o mănășă. Avea, chiar și mimând stângăcia, un aplomb fermecător, umorul său innăscut câștigând, de la o montare la alta, noi și noi nuanțe de subtilitate. Se identifică, păstrând o socotită măsură, cu un erou sau altul, nepierzându-și niciodată, poate în duhul unui Constantin Ramadan, luciditatea ironică. Deși distribuit ani de zile în roluri nu tocmai variate, nici o clipă nu a fost pândit de pericolul manierizării. Dimpotrivă, gama interpretativă a lui Adrian Tuca se extinde din ce în ce, de la ruralul poznaș și plin de haz frust la aparițiile, fie și episodice, din piese de Shakespeare (**Nevestele vesele din Windsor**), Brecht (**Viața lui Galilei**, **Sfânta Ioana a abatoarelor**), fiind remarcat nu doar de cronicarii noștri, ci și de cei germani sau

polonezi, în turneele pe care Naționalul ieșean le-a efectuat.

Cele din urmă secvențe ale acestei cariere încheiate prematur sunt și cele mai expresive. Adrian Tuca devenise un artist de prima linie, finețea jocului său servind deopotrivă, în accente pătrunzătoare, și textul clasic, și partitura modernă, la contorsiunile căreia se adapta cu ușurință. Și iată-l pe năstrușnicul Păcală de odinioară dând viață unor personaje altminteri decât cele de la începutul carierei – Kusak din **Vânătoarea de rațe** de A. Vampilov, Inspectorul general din **Omul cu mârtoaga** de Gh. Ciprian, jupânul Jacques din **Avarul** de Molière. Un impunător Lebedev, în **Ivanov** de Cehov, și creația (Octavian Borcea), de inflexiuni tragice, din **Descoperirea familiei** de Ion Brad îi aduc premiul A.T.M. Impresionant a evoluat Adrian Tuca în ultimul său rol, Nicollò din **Angajare de clown** de Matei Vișniec, o prezență sfâșietoare în grotescul ei. A fost să fie, printr-un hain capriciu al sorții, spectacolul de adio.

A urmat întristătoarea absență, iar într-o înghețată zi de început de decembrie (pe data de 3), o bruscă, definitivă cădere de cortină. Actorul care pășise, neîndoindu-și, printre cei mai buni s-a sfârșit în solitudine-i impenetrabilă, departe de luminile rampei unde, dacă destinul său ar fi fost ocolit de întâmplarea absurdă, Adrian Tuca ar fi putut să apară, cu firescu-i de profunde modulații, încă multă vreme...

FLORIN FAIFER